

Sárszentágota épített öröksége

A megye déli részén, a Mezőföld közepén elterülő többutcás, útmenti település, szabályos utcahálózattal. Területén a honfoglalás korából, a besenyő megtelepedés idejéből és a X-XI. századból is tártak fel temetőt. A Szentágota helységnév 1344-ben szerepel először az oklevelekben. A XIV. századig besenyő szállás volt (Töbörzsök, Káld, Gerény, Rekesztő). 1342-től kisenemesi családok birtokolták. A török uralom alatt elpusztult. Az elmenekült lakosság helyébe a XVIII. században szerbek települtek. A település neve a Sár előtagot 1898-ban kapta, ekkor majorságait és a szomszédos Nagylók majorságait felosztották. 1662-ben a Gorup család a falut a győri jezsuitáknak adományozta. A rend a XIX. századig folyamatosan bérebe adta. 1872-ben szerveződött községgé. 1930-ban területének nagy része a Magyar Katolikus Tanulmányi Alapé volt.

ENTZ – SISA 1998 (129.), TAK 2017 (4-5.), VIRÁG 2005 (164.)

Szent Ágota plébániatemplom

A községtől délre, domboldalon, szabadon álló épület. A jelenlegi templom a korábbi kibővítésével épült 1962-ben, felhasználták hozzá az 1957-ben lebontott felsőalapi kápolna köveit is. Helyén a XI-XII. században épült templom állt, amelynek alapjaira és köveiből Hiemer Sebestyén bérlő 1740 körül kápolnát építtetett. Ezt 1753-ban a birtokos jezsuiták bővítették. • Homlokzat előtti, gúlisasakos toronnyal rendelkezik, háromnyolcados záródású szentélye a korábbi templom maradványa. Megújított oldalhomlokzatain 2-2 csúcsíves ablakot helyeztek el. A bejárat felett orgonakarzat húzódik, hajója 2 boltszakaszos. Berendezése 1962-ből származik. Felszerelését egy XVIII. század végi kehely, egy XVIII. század második felében készült Szent Kereszt ereklyetartó és egy, a XVIII-XIX. század fordulóján készült miseruha gazdagítja.

ENTZ – SISA 1998 (130.), TAK 2017 (6.)

egykori Jankovich – Csihás – Vizsolyi-kúria

ma kultúrház

Szabadság tér 1.

Szabadon álló, földszintes, téglalap alaprajzú épület. A jeszeniczei Jankovich család 1686-ban kapott címeres nemeslevelet. A sárszentágotai birtokot nagy valószínűséggel Jankovich (I.) Miklós, a Hétszemélyes Tábla bírása szerezte. A birtok később fiára, Jankovich (II.) Miklós kunkapitányra, a Hétszemélyes Tábla bírására szállt, akinek két fia volt: az idősebbik (III.) Miklós jászkun kapitány, királyi táblai ülnök, a Magyar Nemzeti Múzeum egyik alapítója, aki a rácalmási birtokot kapta, a fiatalabb pedig József, Sárszentágota örököse. Fejér vármegye alispáni és a vármegyei törvényszék elnöki posztját töltötte be. 1793-ban már biztosan ő volt az új földesúr. Mivel utód nélkül halt meg, birtokait bátyjának fiai örökölték. Az épület később a Csihás, majd a Vizsolyi család tulajdonába került. A 2000-es évek elején lakóházként funkcionált, ma kultúrházként működik.

VIRÁG 2005 (165.)

egykori jezsuita rendi – Polinberger – Ullmann – Kégl – Leopold-kúria

ma általános iskola

Erkel Ferenc utca 14-16.

Eredetileg szabadon álló, földszintes, U alaprajzú épület. A XVIII. század közepén emelték a győri jezsuiták. A rend feloszlata után birtokaikat 1780 márciusáig a királyi kamara kezelte, amelyeket ekkor a Római Katolikus Tanulmányi Alap kapott meg. Miután ezt egyesítették egy másikkal, egészen 1945-ig a Katolikus Vallási és Tanulmányi Alap mint jogi személy volt a tulajdonosa. Az uradalmat 1810-től Polinberger József, majd az Ullmann testvérek bérelték a Vallásalaptól. A XIX. század második felében csalai Kégl volt a bérlője, valószínűleg ő alakította át 1866-ban a kúriát, és bővítette ki az itteni gazdatiszti és cselédlakásokat is. Az utolsó olyan bérlő, aki a földterületet egyben hasznosította, Leopold Gusztáv volt. Őt kis- és középbirtokosok követték. Az épület a II. világháború alatt szovjet hadikórházként működött. 1950-ben átépítették, falai közé általános iskola került. Jelenleg is ezt a funkciót tölti be. Az épületet övező kisebb kert máig megvan. • Földszintes épület, részben átalakított külső homlokzatokkal. Fő- és oldalhomlokzatainak ablakai szegmensívesek voltak. Ezek közül néhány még látható. Tömegtagolása őrzi az eredeti arányokat. Főhomlokzatának szélein háromszög- oromzatos oldalrizalitok lépnek ki a fal síkjából. Bejárata felett timpanont helyeztek el. Belsejében eredetileg fiókos dongaboltozatú helyiségek voltak, melyeket a házikápolna mennyezetének kivételével átalakítottak.

Az épület előtt álló korpuszos keresztet 1810-ben állította a községi birtokos Vallás és Tanulmányi Alap, valamint a helyi gazdaközösség.

ENTZ – SISA 1998 (130.), VIRÁG 2005 (164.)

I. és II. világháborús emlékmű

A polgármesteri hivatal mellett kialakított hősök kertjében álló alkotás Kallós Ede munkája, amelyet eredetileg az I. világháborúban elesettek emlékére avattak fel 1925. augusztus 27-én. A központi szoboralak egy, a kezükben fegyvert tartó gyermekeit harcra buzdító magyar katona. Az I. világháború hősi halottainak névsorát az emlékmű hátoldalára vésték, míg a II. világháborús áldozatok neveit egy különálló emlékfalon olvashatjuk. Egy másik emlékfalon külön szerepelnek Felsőtöbörzsök és Felsőkörtvélyes hősi halottainak és polgári áldozatainak nevei. Az emlékművet 2017-ben felújították.

TAK 2017 (7.), MTI Hírárchívum 1920-1945, 1925, augusztus 27. 4. o.

Felhasznált irodalom

ENTZ – SISA 1998 Entz Géza – Sisa József (szerk.): Fejér megye művészeti emlékei. The Historic Monuments of Fejér County. Székesfehérvár, 1998, Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Intézet – Szent István Király Múzeum. (= Szent István Király Múzeum Közleményei A sorozat 34. kötet)

TAK 2017 Településképi arculati kézikönyv. 2017.

VIRÁG 2005 Virág Zsolt: Magyar kastélylexikon. 3. kötet. Fejér megye kastélyai és kúriái. Budapest, 2005, Fo-Rom Invest.